

KORONAVİRÜSÜN ETKİSİ ile ORTAYA ÇIKAN STOKÇULUĞUN TCK ile VUK'TA YER ALAN SUÇLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: “LİMON PİYASASI ÖRNEĞİ”

EVALUATION OF HOARDING ARISING DUE TO CORONAVIRUS EFFECT
IN TERMS OF OFFENCES IN TCL AND TPL: THE EXAMPLE
OF THE MARKET OF LEMONS

Serkan KURT*

ÖZ

Koronavirüsün (Covid19) ülkemizde görülmesiyle birlikte, virüsün yarattığı panik havasından yararlanmak isteyen stokçular harekete geçmiştir. Önce maske, dezenfektan ve kolonya ürünleri ile başlayan fırsatçılık süreci; bilim insanlarının virüsün tedavisinde C vitaminin etkili olduğunun açıklanmasıyla birlikte limon piyasasında da kendini göstermiştir. Depolarda binlerce ton limon bulunmasına rağmen, stokçuların etkisiyle limon bulunamaz hale gelmiştir. Virüs bahanesiyle, stokçuluk yapanların veya hileli yollarla fiyat yükseltenlerin bu fiilleri Türk Ceza Kanunu'nun ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar kapsamında olan TCK 237“Fiyatları Etkileme”, TCK 238 “Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Neden Olma” ve TCK 240 “Mal ve Hizmet Satımından Kaçınma” hükümleri gereğince suç sayılmaktadır. Bu fiiller Vergi Usul Kanunu'nda

ABSTRACT

Hoarders for profit have started to make business as a result of coronavirus (Covid19) in order to take advantage of the panic environment that has been created by the virus. Having started firstly with masks, disinfectants and eau de cologne, they then appeared in the market of lemons as a result of the statements of scientists that vitamin C is effective in treatment of the virus. Although there were tonnes of lemons in the warehouses, there was a scarcity of lemons in the market because of hoarding for profit. It is an offence to hoard for profit and to increase prices fraudulently, in terms of Turkish Criminal Law's Article 237 “Affecting Prices”, Article 238 “Causing Scarcity of Goods Needed by the Public” and Article 240 “Avoiding to Sell Goods and Services” which are all within the scope of economic, industrial and commercial offences.

* Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, serkan.kurt@vdk.gov.tr, ORC-ID: 0000-0002-5495-2555.

Kurt, S. (Haziran 2020). Koronavirüsün Etkisi ile Ortaya Çıkan Stokçuluğun Tck ile Vuk'ta Yer Alan Suçlar Açısından Değerlendirilmesi Limon Piyasası Örneği, *Vergi Raporu*, 249, (214-223).

ayrıca vergi suçu olarak tanımlanmamıştır. Ancak bu fillerin muhasebe hilesi yapılarak ya da sahte/muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenlemek suretiyle gerçekleşmesi halinde Vergi Usul Kanunu açısından da “kaçakçılık suçu” olarak cezalandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Stokçuluk, Fırsatçılık, Koronavirüs, Fahiş Fiyat

Jel Sınıflandırma Kodları: K34, K10, H24.

GİRİŞ

Koronavirüs (Covid19) Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan şehrinde ortaya çıkarak tüm dünyaya yayılmasıyla birlikte Dünya Sağlık Örgütü'nce (WHO) pandemi (küresel salgın) olarak ilan edilmiştir. Koronavirüs salgını, insanları sağlık yönünden etkilediği gibi ekonomik olarak da etkilemektedir. Virüsün etkisinin azaltılmasına yönelik alınan idari kararlar neticesinde, bazı işletmelerin faaliyetleri durma noktasına gelirken bazı işletmeler ise gelen taleplere yetişemez hale gelmiştir. Virüsün yol açtığı kaos ortamında, toplumun paniğe kapılarak ihtiyacından daha fazla alışverişe yöneldiği görülmüştür. Koronavirüsün ülkemizde görülmesiyle birlikte gıda maddeleri, hijyen ürünleri ve tıbbi malzemelerin talebinde büyük artışlar meydana gelmiştir. Ekonominin en temel kuralı; bir ürünün arzı sınırlı kalır ve talebi artarsa fiyatının da artacağıdır. Artan talepler stokçular ve fiyatı artan ürünlerin ticaretini yapıp kısa yoldan haksız kazanç elde etmek isteyenler için bulunmaz bir fırsat ortamına dönüşmekte-

These acts are also defined and penalised as tax offences in Tax Procedure Law. However, it will be the act of “tax fraud” according to Tax Procedure Law, if these acts concluded with accounting frauds or issuing fictitious/false invoices

Keywords: Hoarding, price gouging, coronavirus, excessive price

Jel Classification Codes: K34, K10, H24.

dir.¹ Süreç de böyle işleyerek devam etmiştir. Vatandaşların içinde bulunduğu tedirginlik sürecini fırsatçılar paraya çevirmiştir.² Özellikle maske, dezenfektan ve kolonyaya fahiş fiyatlar uygulamaya başladılar.

Son olarak bilim insanlarının virüsle mücadelede C vitaminin çok etkili olduğunu açıklanmasıyla birlikte narenciye ürünlerine yönelik başlamıştır. Mevsimsel olarak portakal ve mandalinaların bulunamaması nedeniyle en kolay ulaşılabilecek narenciye ürünü limon olmuştur. Ülkemiz limon üretimi konusunda önemli bir konuma sahip olmakla birlikte yılın her mevsiminde limon hasadı yapılmaktadır. Özellikle Akdeniz Bölgesi (Mersin Yöresi) ülkemizin limon ihtiyacının neredeyse tamamını tek başına karşılayabilmektedir. Bunun yanında yetiştirilen limonların yarısından fazlası da ihraç edilmektedir. Ayrıca hasadın yoğun olduğu dönemlerde toplanan limonlar, gerek soğuk hava depolarında gerekse doğal depolarında (mağaralarda) muhafaza edilerek yıl boyu piyasaya sürülmektedir.

¹ Erol ÇEMBER. *Hangisi Daha Tehlikeli; Korona virüs Mü, Stokçular Mı?* (<https://vergipedia.com/makale/hangisi-daha-tehlikeli-koronavirus-mu-stokcular-mi/>) Erişim tarihi: 10 Nisan 2020

² Pınar ÇELİK. *Corona Fırsatçıları*. (<https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2020/03/13/corona-firsatciları>) Vatandaşın koronavirüs tedirginliğini fırsatçılar paraya çevirdi. Sanal alışveriş siteleri gıda ürünlerine fahiş zam yaptı. 3 liralık makarnanın fiyatı 15 TL'ye çıktı. Daha önce 10-15 TL arasında satılan 400 mililitrelik kolonyaya 100 TL'lik etiket koydular. Dezenfektan ürünleri yüzde 4 bin zamlandı. Daha önce 42 liraya satılan 1 litrelik ürünün 50 mililitresi 90 TL'ye çıktı. Fiyatlar neredeyse saatlik değişiyor. Marketlerde de durum farklı değil... Bilim adamlarının virüse iyi geldiğine yönelik açıklamalarının ardından 400 mililitrelik kolonyanın fiyatı birçok markette 30 TL'ye kadar yükseldi. 10 TL'ye satılan maske fiyatları ise 90 TL'yi buldu. Erişim tarihi: 09 Nisan 2020.

Mersin İl Tarım Müdürlüğünden alınan bilgiye göre Mart/2020 döneminde ülkemizde yaklaşık 200.000 ton limonun depolarda olduğu tahmin edilmektedir. Koronavirüsün ülkemizde görülmesiyle birlikte, depolarda tonlarca limon bulunmasına rağmen piyasada limon fahiş fiyatlardan satılmaya başlanmıştır. Koronavirüsün yarattığı ortamı fırsata çevirip, stokçuluk yaparak limon fiyatlarının artırıldığı tespit edilmiştir.³ Özellikle toplumun zor dönemlerinde, ellerinde ürün veya mal bulunmasına rağmen fiyatı arttırmak saikiyla stokçuluk yapanların durumlarını Türk Ceza Kanunu'nda ve Vergi Usul Kanunu'nda yer alan suçlar açısından değerlendirmelerine makalemizin ilerleyen bölümlerinde yer verilmiştir.

1- LİMON ÜRETİMİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Ülkemizin limon ihtiyacının çok büyük bir kısmı Mersin ve çevresinden sağlanmaktadır. Mersin il genelinde hasat tarihleri sırasına göre Mayer (1 Ağustos), İnterdonato (15 Eylül), Aydın (1 Ekim), Kütdiken ve Lemas (1 Kasım) olmak üzere 4 çeşit limon yetiştirilmektedir. Her limonun şekli, verimliliği, tadı ve hasat dönemi farklılıklar göstermektedir. Sayılan limon türlerinden Mayer, İnterdonato ve Aydın türleri sezonun ilk meyveleri olması nedeniyle dalından toplanır toplanmaz iç ve dış piyasalara sürülmektedir. Kütdiken ve Lamas limon türlerinin ise kasım ayında başlayan hasat dönemi mart ayı sonuna kadar sürmektedir. Söz konusu limon türü dayanıklı olmasıyla ön plana çıkmaktadır. Kütdiken ve Lamas limon türleri depolanmaya en uygun tür olduğundan ülkemizin

mevcut limon stokunun çok büyük bir kısmı bu türden limonlardan oluşmaktadır.

Ülkemizde limonun büyük bir kısmı Nevşehir Ürgüp (Ortahisar ve Kavak) yöresinde doğal mağaralarda ve Mersin Erdemli ilçesi soğuk hava depoları ile Mersin Silifke (Kırobası ve Mara) yaylalarında bulunan doğal mağara ve odalarda muhafaza edilmektedir.⁴ Depolarda bulunan limonlara piyasada "dinlenmiş limon" denilmektedir. Depolardaki dinlenmiş limonlar, peyderpey piyasaya sürülmektedir. Bu süreç Mayer cinsi limon hasadının başlayacağı ağustos ayına kadar devam etmektedir.

2020 yılına ilişkin mevcut limon durumumuz ise şu şekilde özetleyebiliriz: 2019 yılında Akdeniz Bölgesi'nde yaşanan hava muhalefetinden (nem artışından ve limonun çiçek döneminde oluşan aşırı sıcaklıktan) dolayı ortalama %20 oranında rekolte düşüklüğü yaşanmıştır. Her ne kadar rekolte düşük olmuş olsa da Mersin İl Tarım Müdürlüğünden alınan bilgiye göre Mart/2020 dönemi itibarıyla ülkemizde yaklaşık 200.000 ton (10 milyon kasa) limonun stoklarda bulunduğu tahmin edilmektedir. Bu limonların 120.000 tonu Ürgüp, 80.000 tonu ise Mersin yöresinde yer alan depolarda bulunmaktadır. Ayrıca halen ağaç dalında hasat edilmeyi bekleyen binlerce ton limon da bulunmaktadır.

Ülkemizin limon üretimi, iç piyasaya fazlasıyla yeterken hasat edilen ürünlerin yarıdan fazlası ihraç edilmektedir. Dünya limon ihracatı 3.4 milyon dolarlık bir büyüklüğe sahiptir.⁵ Dünya limon ihracatında ilk sırayı Meksika alırken, bu ülkeyi İspanya ve Türkiye izlemektedir. Koronavirüsün Av-

³ "Limon kalkan oldu fiyat 18 lirayı gördü." Tarım Yazarı Ali Ekber YILDIRIM, olağanüstü bir dönem olarak ürünleri bir yerden başka bir yere ulaştırmanın bile sorunlu olduğunu hatırlatırken, ancak fiyat artışının tamamen bu etkenden dolayı oluşmadığını söyledi. Yıldırım, limon kilo fiyatı üzerindeki etkenlere yönelik şunları sıraladı: "Şu dönem hasat olmadığı için zaten limonlar her zamanki gibi toplandı ve depolardan perakendeye sunuluyor. Buradan perakende alanlarına satış maliyeti bu kadar artıracak bir etken değil. Şu dönemde biri 'iyi geliyor' dediği anda hemen o ürün adeta karaborsaya düşüyor. Tüketici telaşla ihtiyacından fazlasını alıyor. Hasatla, tarımla bir ilgisi olmadığı için bunun üreticiye de bir faydası yok. (<https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/limon-kalkan-oldu-fiyat-18-lirayi-gordu-6176312>) Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.

⁴ Bekir DEMİRTAŞ. *Türkiye'de Limon Üretim Ekonomisi ve Pazar Yapısı*, Doktora Tezi. (<http://libratez.cu.edu.tr/tezler/5503.pdf>) Erişim tarihi: 10 Nisan 2020.

⁵ LİMON RAPORU/2019 (<https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/limonraporu-2019.pdf>).

rupa'da yayılmaya başlamasıyla birlikte, virüsten en çok etkilenen ülkelerin başında İspanya gelmiştir. İspanya koronavirüsün yayılmasının önüne geçebilmek için 10 Mart tarihi itibarıyla tüm sınır kapılarını kapatarak, tüm mal giriş ve çıkışlarını yasaklamıştır. Bu durum ülkemiz açısından fırsata dönüşmüştür. İspanya'dan limon ithal etmek isteyen ülkeler yönlerini Türkiye'ye dönerek limon talep etmeye başlamıştır. Aynı dönemlerde ülkemizde de koronavirüs vakası görülmeye başlamasıyla iç piyasada limona olan talepte büyük artış yaşanmıştır. Eş zamanlı gelen talep artışları ile kısa vadede limon fiyatlarını yukarı doğru arttırmıştır. Ağaç dalında ve depolarda bulunan limonlar hem iç hem de dış piyasadan gelen talepleri fazlasıyla karşılayabilecek miktarda olduğu görülmüştür. Ancak dünyanın ve ülkemizin zor günler geçirdiği bu dönemde, koronavirüs fırsatçıları limonları stoklayarak haksız yoldan daha fazla para kazanabilmek için piyasaya sürmemeye başlamıştır. Bu durum bazı bölgelerde limonu çok zor bulunur hale getirirken, bazı bölgelerde ise limonun fahiş fiyatlardan satılmasına neden olmuştur.

2- STOKÇULUĞUN TÜRK CEZA KANUNU'NDA YER ALAN SUÇLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Stokçuluğu kısaca herhangi bir malı mevcut ihtiyacından fazla satın alınarak, ilerleyen günlerde daha iyi fiyattan satacağı düşüncesiyle pazara sürmesi olarak tanımlayabiliriz.⁶ Ancak bir felâket nedeniyle bazı mal ve hizmetlerde talep artışı olmasını fırsat bilerek fahiş fiyatlarla satış yapmak ya da daha sonra daha da yüksek fiyatla satarım düşüncesiyle satıştan kaçınmak, aynı amaçla stoklamak ticari ahlâka aykırı olduğu gibi ceza kanunu açısından da suç olarak düzenlen-

miştir.⁷ Koronavirüsü bahane ederek stokçuluk (fırsatçılık) ve fiyat istikrarsızlaştırma faaliyetlerinin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda⁸ (TCK) yer alan yaptırımları aşağıdaki gibidir.

2.1- Mal ve Hizmet Satımından Kaçınma

Stokçuluğa (fırsatçılığa) ilişkin Türk Ceza Kanunu'nun "Özel Hükümlerin" yer aldığı İkinci Kitabında düzenlemeler yapılmıştır. Stokçuluk (fırsatçılık) fiili TCK'nın "*Mal ve Hizmet Satımından Kaçınma*" başlıklı 240'ıncı maddesinde sayılan suç kapsamında değerlendirilmektedir.

TCK MADDE 240

"Mal ve Hizmet Satımından Kaçınma"

"Belli bir mal veya hizmeti satmaktan kaçınarak kamu için acil bir ihtiyacın ortaya çıkmasına neden olan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." Şeklinde dir.

Mal veya hizmet satımından kaçınma suçu, Türk Ceza Kanunu'nun ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçların düzenlendiği bölümde yer almaktadır. Koronavirüsün ülkemizde görülmesiyle birlikte, depolarda binlerce ton limon bulunmasına rağmen, stokçulardan dolayı vatandaşların limon ihtiyaçları karşılanamamıştır. Bu husus TCK m.240'ın ekonomik suç vasfına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.⁹ Toplumun zor günler geçirdiği bu günlerimizde depolarında limon bulunmasına rağmen, stokçuluk yaparak piyasaya mal veya hizmet satımından kaçınanlar hakkında TCK 240'ıncı maddesine göre adli işlemler başlatılmalıdır. Stokçuluk fiili özellikle salgın-doğal afet-genel bir felaket gibi acil durum dönemlerinde yapılması halinde hapis cezasının ağırlaştırıcı bir hüküm sayılarak ve cezaların arttırılarak uygulanması bu fillin caydırıcılığı açısından yerinde bir karar olacaktır.

⁶ Stokçuluk Suç Mudur? (<https://www.tercihiniyap.net/ozel-haber/stokculuk-suc-mudur-h5533.html>) Erişim tarihi: 08 Nisan 2020.

⁷ Fikret BİLA. *Fırsatçılık Suçtur*. (<https://t24.com.tr/yazarlar/fikret-bila/firsatcilik-suctur,25834>) Erişim tarihi: 13.04.2020.

⁸ T.C. Yasalar (12.10.2004) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu. Ankara. Resmi Gazete (25611 sayılı).

⁹ Özlem YENERER ÇAKMUT. *Türk Ceza Yasası'nda Mal veya Hizmet Satımından Kaçınma Suçu (TCK m.240)*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi. Cilt 25. Sayı 2. Aralık 2019

2.2- Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Neden Olma

Koronavirüs salgınında, vatandaşlarımızın salgından korunmak için C vitamini taşıyan besinlere yöneldiği görülmüştür. Ancak stokçuların ve fiyatları istikrarsızlaştıranların etkisiyle c vitamini açısından en bilinen besin olan limonun piyasadan bilerek ve isteyerek azaltıldığı görülmüştür. Bu fiiller TCK'nın "Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Neden Olma" başlıklı 238'inci maddesinde sayılan suç kapsamında değerlendirilmektedir.

TCK MADDE 238

"Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Neden Olma"

"Taahhüt ettiği işi yerine getirmeyerek, kamu kurum ve kuruluşları veya kamu hizmeti veya genel bir felâketin önlenmesi için zorunlu eşya veya besinlerin ortadan kalkmasına veya önemli ölçüde azalmasına neden olan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezası verilir." Şeklinde.

2.3- Fiyatları Etkileme

Koronavirüs bahanesiyle limon piyasasına müdahale edilerek fiyatların bilerek ve isteyerek yukarıya doğru çekildiği görülmüştür. Serbest piyasada mal ve hizmetlerin satış fiyatlarını sair hileli yollarla etkileme fiili TCK'nın "Fiyatları Etkileme" başlıklı 237'nci maddesinde sayılan suç kapsamında değerlendirilmektedir.

TCK MADDE 237

"Fiyatları Etkileme"

"(1) İşçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin artıp eksilmesi sonucunu doğurabilecek bir şekilde ve bu maksatla yalan haber veya

havadis yayan veya sair hileli yollara başvuran kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis ve adlî para cezası verilir.

(2) Fiil sonucu besin veya malların değerleri veya işçi ücretleri artıp eksildiği takdirde ceza üçte biri oranında artırılır.

(3) Fail, ruhsatlı simsar veya borsa tellalı ise ceza ayrıca sekizde bir oranında artırılır." Şeklinde.

Anılan kanun hükmünün gerekçesine bakıldığında: Esasta işçi ücretleri ile besinler veya başka malların değerlerinin artıp eksilmesini sağlamak amacıyla yalan haber veya havadis yayınlanmasını veya aynı amaçla diğer bir takım hileli yollara başvuranların cezalandırılmasıdır. Kanunun hükmünün esas korumak istediği hukukî yarar, serbest rekabet koşulları çerçevesinde fiyatların belirlenmesini ihlâl edici hareketlerin engellenmesidir. Maddenin ikinci fıkrasında, sair hileli yollarla besin veya malların değerleri veya işçi ücretleri artıp eksilmesinin ortaya çıkması, netice sebebiyle ağırlaşmış hâl sayılacağından cezanın da arttırılarak uygulanacağı belirtilmiştir.¹⁰

TCK'nın Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar Bölümü'nde yer alan "fiyatları etkileme" başlıklı 237. maddesinde "sair hileli yollara başvuran kimse" ibaresi yer almaktadır. Anılan kanun hükmüne göre temel gıda ve her türlü ihtiyaç malzemesi dâhil olmak üzere içinde bulunduğumuz salgın döneminde örneğin 5 liralık maskeyi 50 liraya satarak «fiyatları etkileyen kimse» 4 aydan 3 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaları gerekmektedir.¹¹ Dolayısıyla stokçuluk yapanlar kadar fiyatı etkileyenlerin de TCK'ya göre yargılanıp hapis cezası ile cezalandırılmaları yerinde bir karar olacaktır.

¹⁰ Av. Cengiz ALADAĞ. TCK 237 Madde Gerekçesi. (<https://www.turkukuksitesi.com/serh.php?did=1347>) Erişim tarihi: 11 Nisan 2020.

¹¹ Mustafa TIRTIL. Maske, Dezenfektan Fiyatlarını Etkileyen 3 Yıla Kadar Ceza Alır. (<https://www.sabah.com.tr/gundem/2020/03/20/son-dakika-tckda-kritik-madde-corona-virusu-bilincli-bulastirana-omur-boyu-hapis?paging=6>). Erişim tarihi: 10 Nisan 2020.

3- STOKÇULUĞUN VERGİ USUL KANUNU'NDA YER ALAN SUÇLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

213 sayılı Vergi Usul Kanununun¹² 8'inci maddesi mükellefi, *"vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu terettüp eden gerçek veya tüzel kişi"* olarak tanımlamıştır. Anılan kanun hükmünün müteakip fıkrasında *"Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunan her gerçek kişi ile tüzelkişilere bir vergi numarası verileceği"* hüküm altına alınmıştır. Vergi kanunlarımız açısından ticari faaliyette bulunabilmenin ilk şartı mükellefiyet kaydı oluşturularak vergi kimlik numarasının alınmasıdır. Vergi Usul Kanunu'nun "Vergi ehliyeti" başlıklı 9'uncu maddesinde *"Mükellefiyet ve vergi sorumluluğu için kanuni ehliyetin şart olmadığı"* ve kanun hükmünün devamında *"vergiyi doğuran olayın kanunlarla yasak edilmiş bulunması mükellefiyeti ve vergi sorumluluğunu kaldırmadığı"* belirtilmiştir.

Stokçuluk (fırsatçılık), fiyat etkileme ve kamuya gerekli ürünlerin yokluğuna neden olma fiilleri Türk Ceza Kanunu'nda ekonomik suç olarak değerlendirilip bu fiilleri işleyenlerin hem hapis hem de adli para cezasına çarptırılacağına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Vergi kanunlarımızda vergi suçları Vergi Usul Kanunu'nun 359 ve müteakip maddelerinde düzenlenmiştir. Ancak anılan kanun maddelerinde yer alan hükümler stokçuluk ve fiyat etkileme ...vb. fiillerini suç olarak kapsamamaktadır. Bu fiillerin adli soruşturma veya vergi inceleme sonucunda muhasebe hilesi yapılarak ya da sahte/muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenlemek suretiyle işlenmesi halinde vergi kanunları açısından da "kaçakçılık suçu" işlenmiş olacaktır. Dolayısıyla bu fiiller hem vergi cezasını hem de hapis cezasını gerektirecektir.

Türk Ceza Kanunu'nun ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar kapsamında olan TCK 237 "*Fiyatları Etkileme*", TCK 238 "*Kamuya Gerekli Şey-*

lerin Yokluğuna Neden Olma" ve TCK 240 "*Mal ve Hizmet Satımından Kaçınma*" fiilleri vergi kanunlarında suç olarak tanımlanmamış olsa da elde edilen kazancın vergilendirilmesine engel değildir.

Makalemizin önceki bölümlerinde ülkemizdeki limon üretimi hakkında genel bilgilere ve koronavirüsün görülmesiyle birlikte limon fiyatlarında yaşanan fiyat atışlarına değinilmiştir. Limon üreticisi çiftçiler zirai kazanç elde ederek faaliyetlerini sürdürürler. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun¹³ 53'üncü maddesine göre zirai kazancın, çiftçilerin hasılatları üzerinden tevkiyat yapılmak suretiyle vergilendirilmesi esastır. Türkiye'nin limon üretiminin büyük bir kısmının gerçekleştirildiği Mersin ilinde yaptığımız araştırmada; limonun hasat döneminde tüccarlar tarafından ucuz fiyattan satın alındığı ve gerek doğal (mağara) gerekse soğuk hava depolarında bekletildiği belirlenmiştir. Ancak Mersin İl Tarım Müdürlüğü ve İl Ticaret Müdürlüğünde bu depoların kime ait olduğu ve depolarda bulunan limonların net miktarı hakkında resmi kayıtlar bulunmadığı görülmüştür. Bu kayıt dışı durum stokçuluk ve fiyat istikrarsızlığı yaparak haksız kazanç sağlamak isteyenler için bulunmaz bir ortam oluşturmaktadır. Yaptığımız görüşmelerde ve araştırmalarda depolarda tonlarca limon bulunmasına rağmen limonun fiyatını kimin neden arttırdığına ilişkin bilgiye ulaşamamıştır.

Öncelikle yapılması gerekenler: Doğal (mağara) depoların ve soğuk hava depolarının envanterleri çıkarılarak sahiplerinin mükellefiyet kontrollerinin yapılması gerekmektedir. Mükellefiyeti bulunmayanların, kayıt altına alınması haksız rekabetin önüne geçilmesini sağlayacaktır. Böylece limon üreticisi ile limon ticareti yapanların ayrımı yapılarak gerekli vergisel işlemlerin uygulanabileceği ortam oluşturulacaktır. Depoların limon kapasiteleri belirlenerek limon de-

¹² T.C. Yasalar (10/1/1961) 213 sayılı Vergi Usul Kanunu. Ankara. Resmi Gazete (10703 sayılı).

¹³ T.C. Yasalar (06/01/1961) 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu. Ankara. Resmi Gazete (10700 sayılı).

polayanların listesinin bildiriminin yasal zorunluluk hale getirilmesi gerekmektedir. Depoların sahiplerine depolarda bulunan ürünlerin vergisel sorumluluğuna ilişkin müteselsilen sorumlu tutulacağı yasal düzenlemeler yapılarak depo giriş çıkışlarında vergisel yükümlülüklerin yerine getirilmesinde oto kontrol mekanizması kurulabilir. Bu durum stokçuluk ve fiyat istikrarsızlaştırma faaliyetlerinin önüne geçilmesi yönünde önemli bir adım olacaktır.

4- SALGINININ EKONOMİK ve SOSYAL HAYATA ETKİLERİNİN AZALTILMASI AMACIYLA ALINAN TEDBİRLER

Koronavirüsün ülkemizde görülmesiyle birlikte, salgının ekonomik ve sosyal hayata olan etkisini en aza indirilmesi amacıyla 16.04.2020 tarih ve 7244 sayılı “Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”la¹⁴ düzenlemeler yapılmıştır. Anılan kanunla salgından doğrudan etkilenen işletmelerin sigorta primlerin ve vergi ödemelerine ilişkin sürelerin uzatılması gibi düzenlemelere yer verilirken ayrıca serbest piyasanın düzenli bir şekilde işleyebilmesini sağlamaya yönelik düzenlemelerde yapılmıştır. Anılan kanununun 13’üncü maddesiyle salgın dönemini fırsata çevirip fahiş fiyat artışlarının denetimini yapmak üzere “Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu” oluşturulmuştur.

Kurul; üretici, tedarikçi ve perakende işletmeler tarafından bir mal veya hizmetin satış fiyatında fahiş artış yapılamaması için gerekli düzenlemeler yapmak, gerektiğinde denetim ve incelemelerde bulunarak idari para cezası uygulamak ve her türlü tedbiri almak amacıyla oluşturulmuştur. Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu serbest piyasanın sağlıklı ve düzenli işleyebilmesi için, fahiş fiyat artışı ve stokçuluk uygulamalarına yönelik incelemelerde bulunup, gerektiğinde idari para cezası uygulayabilme yetkisine sahiptir. Kurul, stokçulara ve haksız fiyat artışı uygulayanlara 500 bin liraya kadar idari para cezası uygulayabilmektedir.¹⁵ Böyle ceza miktarlarının yüksek olması caydırıcılık açısından yerinde bir karar olmuştur.

Koronavirüsün ülkemizde görülmeye başlamasıyla birlikte, virüsün ekonomik etkisinin en aza indirilebilmesi için mücadele eden Bakanlıkların başında Hazine Ve Maliye Bakanlığı gelmiştir. Özellikle Vergi Denetim Kurulu’nda (VDK) görevli Vergi Müfettişleri maske, dezenfektan, limon üreticileri üzerine sahada yaptıkları denetim, araştırma, aramalı inceleme ve fiili envanter çalışmaları sonucunda fırsatçılara ve stokçulara göz açtırmamıştır. Ayrıca Vergi Denetim Kurulu ile Mali Suçları Araştırma Kurulu’nun (MASAK) birlikte çalışmaları sonucu stokçuluk ve karaborsacılık yaptığı belirlenen firmalar incelemeye alınarak, kanunlara aykırı hareket eden firmalar hakkında Cumhuriyet Savcılıklarına suç duyurusunda bulunulmuştur.¹⁶ Gelir İdaresi Başkanlığı

¹⁴ 10- T.C. Yasalar (16.04.2020) 31102 sayılı 7244 sayılı Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Ankara. Resmi Gazete (31102 sayılı).

¹⁵ “Ticaret Bakanı Pekcan: Vatandaşlarımızı fahiş fiyat artışlarına karşı korumaya Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu ile devam edeceğiz” (<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/pekcan-vatandaslarimizi-fahis-fiyat-artislarina-karsi-korumaya-haksiz-fiyat-degerlendirme-kurulu-ile-devam-edecegiz/1808633>). Erişim tarihi: 29 Nisan 2020.

¹⁶ “Hazine ve Maliye Bakanı Berat ALBAYRAK: 2547 firma incelendi! Tespitler savcılıkla paylaşıldı.”

Hazine ve Maliye Bakanı Berat ALBAYRAK, Twitter hesabından karaborsa ve stok fırsatçılara yönelik bir açıklama yaptı. “Bakanlığımız bünyesinde kurduğumuz şikayet merkezi stokçuluk ve karaborsacılık ile mücadele kapsamındaki süreci tamamladı.” diyen ALBAYRAK, “MASAK, 2547 firmanın hesaplarını inceledi. Tüm tespitleri ve bilgileri savcılık ile paylaştı. Milletimizi fırsatçılardan koruyacağız.” açıklamasında bulundu. (<https://www.takvim.com.tr/ekonomi/2020/03/27/son-dakika-hazine-ve-maliye-bakani-berat-albayrak-milletimizi-firsatcilardan-koruyacagiz>). Erişim tarihi: 27 Nisan 2020.

bünyesinde kurulan VİMER 189 ve 0552 189 0 189” numaralı WhatsApp hattı üzerinden gelen şikâyetler değerlendirilerek, haksız fiyat artışı ve stokçuluk yapmak suretiyle vatandaşlarımızın mağduriyetine neden olan fırsatçılarla ilgili yasal işlemler başlatılmıştır.¹⁷

Ticaret Bakanlığı koronavirüs salgını nedeniyle fahiş fiyat artışlarına ilişkin gerek “Haksız Fiyat Artış Şikayet Sistemi” mobil uygulaması üzerinden gerekse CİMER aracılığıyla gelen şikâyetleri değerlendirip gerekli denetimleri yapmaya devam etmektedir. Bunun yanında Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüklerince internet siteleri üzerinden satış yapan ve fahiş fiyat uygulayan satıcılar hakkında resen inceleme başlatarak, koronavirüs salgın sürecini fırsata çevirmek isteyen kötü niyetli satıcılara karşı önlemlerini arttırmıştır. Ayrıca Reklam Kurulu tarafından “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun” hükümlerine aykırı hareket edenleri tespit ederek idari para cezası uygulamıştır. Ticaret Bakanlığının yaptığı denetimler sonucunda fırsatçı firmalara 10 Milyon TL’den fazla idari para cezası kestiği belirlenmiştir.¹⁸

SONUÇ

Ülkemiz limon yetiştiriciliği konusunda dünyanın önemli ülkeleri arasında yer almaktadır. Yıllık limon üretimimiz iç piyasaya fazlasıyla yettiği gibi üretimin yarısından fazlası ihraç edilmektedir. 2019 yılında rekolte düşüklüğünden dolayı limon üretiminde düşüş yaşanmış olsa da, depolarımızda halen yaklaşık 200.000 ton limon bulunmaktadır. Mart ayının ortasında koronavi-

rüsün etkisiyle gerek iç piyasadan gerekse dış piyasadan limonlara olan talepte büyük artış görülmüştür. Toplumun panik durumundan istifade eden fırsatçılar, limonları stoklayarak kısa sürede limon fiyatlarının fahiş fiyatlara yükselmesine neden olmuşlardır.

Toplumun temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik piyasa koşullarının düzenlenmesi devletin temel görevlerindendir. Türk Ceza Kanunu’nun ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar kapsamında olan TCK 237, TCK 238 ve TCK 240’ıncı maddeleri, toplumun ekonomik hayatının düzen içinde işleyebilmesini sağlamaya yönelik düzenlemelerdir. Hepsinin ortak amacı “kamu güveninin” sağlanmasıdır. Bu güveni zedeleyici adımlar kanun koyucu tarafından yaptırıma tabi kılınmış ve bu fiiller suç olarak düzenlenmiştir. Bu suçları işleyenler adli para cezasının yanında hapis cezasına da çarptırılmaktadır. Stokçuluk ve piyasa fiyatını etkileme fiilleri, Türk Ceza Kanununda suç olarak kabul edilmiş olsa da Vergi Usul Kanunu açısından doğrudan suç olarak tanımlanmamıştır. Bu fiillerin adli soruşturma veya vergi inceleme sonucunda muhasebe hilesi yapılarak ya da sahte/muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenlemek suretiyle işlenmesi halinde da Vergi Usul Kanunu açısından da “kaçakçılık suçu” işlenmiş olacaktır. Ancak bu durumun da Vergi Usul Kanunu’nda ayrıca suç olarak tanımlanmıyor olması bu fiillerden elde edilen vergilendirilmesine engel teşkil etmemektedir.

Türk Ceza Kanununda stokçuluğa, fırsatçılığa ve haksız fiyat uygulayanlara hapis cezasının yanında adli para cezasının da verilmesi öngörmek-

¹⁷ “Hazine ve Maliye Bakanlığı’ndan corona virüs fırsatçılarına geçit yok!”

Hazine ve Maliye Bakanlığı’ndan yapılan son dakika açıklamasına göre, “Corona virüs nedeniyle bazı gıda maddeleri, hijyen ürünleri ve tıbbi malzemeler gibi ürünlerde yapılan haksız fiyat artışı ve stokçuluk iddialarına ilişkin olarak şikâyetleri almak üzere Bakanlığımız VİMER-189 ihbar hattında uzman bir ekip görevlendirilmiştir” denildi. (<https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/hazine-ve-maliye-bakanligindan-corona-virus-firsatcilarina-gecit-yok-6164294>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.

¹⁸ “Bakan Pekcan açıkladı! 189 firmaya 9.1 milyon lira ceza.” (<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bakan-pekcان-acikladi-189-firmaya-9-1-milyon-lira-ceza-41478340>).

tedir. Anılan suçlara sadece adli para cezasının uygulanması caydırıcılığı açısından yeterli değildir. Stokçuluk yapanların veya fahiş fiyat uygulayanların yargı önüne çıkartıldığı basın yoluyla duyurulmalıdır.¹⁹ Halkın zorunlu ihtiyaçlarından yoksun bırakanlara en ağır cezasının verilmesi suç ile mücadelede en önemli araçtır. Bu suçlarla mücadelede yetersiz kalan hükümlerin yerine daha ağır ve caydırıcı nitelikte hükümlerin getirilmesi gerekmektedir.²⁰ Bu hükümleri verebilecek ilk ve yeni uygulama “Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu” oluşturularak hayata geçirilmiştir. Yeni kurulan Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu’nun fahiş fiyat uygulayanlara ve stokçuluk yapanlara 500 bin TL’ye kadar ceza kesmeye yetkisinin olması caydırıcılık açısından yerinde bir düzenleme olmuştur.

KAYNAKÇA

- ALADAĞ, C. *TCK 237 Madde Gerekçesi*. (<https://www.turkhukuk sitesi.com/serh.php?did=1347>).
- BİLA, F. *Fırsatçılık Suçtur*. (<https://t24.com.tr/yazarlar/fikret-bila/firsatcilik-suctur,25834>).
- ÇEMBER, E. *Hangisi Daha Tehlikeli; Korona virüs mü, Stokçular mı?* (<https://vergi-pedia.com/makale/hangisi-daha-tehlike-li-koronavirus-mu-stokcular-mi/>).
- ÇELİK, P. *Corona Fırsatçıları*. (<https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2020/03/13/corona-firsatcilari>)
- DEMİRTAŞ, B. *Türkiye’de Limon Üretim Ekonomisi ve Pazar Yapısı*, Doktora Tezi. (<http://libratez.cu.edu.tr/tezler/5503.pdf>)
- Doç. Dr. DONAY S. *Stokçuluk ve El Koyma*. (<https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/49D690C066FF4A8E93BEACE04E-938A7B?doi>).
- LİMON RAPORU/2019 (<https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/limonraporu-2019.pdf>).
- Stokçuluk Suç Mudur? (<https://www.tercihiniyap.net/ozel-haber/stokculuk-suc-mudur-h5533.html>).
- TİRTİL M. *Maske, Dezenfektan Fiyatlarını Etkileyen 3 Yıla Kadar Ceza Alır*. (<https://www.sabah.com.tr/gundem/2020/03/20/son-dakika-tckda-kritik-madde-corona-virusu-bilincli-bulastirana-omur-boyu-hapis?paging=6>).
- T.C. Yasalar (12.10.2004) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu. Ankara. Resmi Gazete (25611 sayılı).
- T.C. Yasalar (10/1/1961) 213 sayılı Vergi Usul Kanunu. Ankara. Resmi Gazete (10703 sayılı).
- T.C. Yasalar (06/01/1961) 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu. Ankara. Resmi Gazete (10700 sayılı).
- T.C. Yasalar (16.04.2020) 31102 sayılı 7244 sayılı Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Ankara. Resmi Gazete (31102 sayılı).
- YENERER ÇAKMUT, Ö. *Türk Ceza Yasası’nda Mal veya Hizmet Satımından Kaçınma Suçu (TCK m.240)* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi • Cilt 25, Sayı 2, Aralık 2019
- Hazine ve Maliye Bakanı Berat ALBAYRAK: 2547 firma incelendi! (<https://www.takvim.com.tr/ekonomi/2020/03/27/son-dakika-hazine-ve-maliye-bakani-berat-albayrak-milletimizi-firsatcilardan-koruyacagi>).

¹⁹ Fikret BİLA. *Fırsatçılık Suçtur*. (<https://t24.com.tr/yazarlar/fikret-bila/firsatcilik-suctur,25834>) Erişim tarihi: 13 Nisan 2020.

²⁰ Dr. Süheyl DONAY. *Stokçuluk ve El Koyma*. (<https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/49D690C066FF4A8E93BEACE04E938A7B?doi>) Erişim tarihi: 09 Nisan 2020.

- Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan corona virüs fırsatçılarına geçit yok!" (<https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/hazine-ve-maliye-bakanligindan-corona-virus-firsatcilarina-gecit-yok-6164294>).
- "Ticaret Bakanı Pekcan: Vatandaşlarımızı fahiş fiyat artışlarına karşı korumaya Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu ile devam edeceğiz" (<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/pekcan-vatandaslarimizi-fahis-fi-yat-artislarina-karsi-korumaya-haksiz-fi-yat-degerlendirme-kurulu-ile-devam-edecemiz/1808633>).
- "Ticaret Bakanı Pekcan: Vatandaşlarımızı fahiş fiyat artışlarına karşı korumaya Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu ile devam edeceğiz" (<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/pekcan-vatandaslarimizi-fahis-fi-yat-artislarina-karsi-korumaya-haksiz-fi-yat-degerlendirme-kurulu-ile-devam-edecemiz/1808633>).
- Yıldırım Ali E. "Limon kalkan oldu fiyat 18 lirayı gördü." (<https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/limon-kalkan-oldu-fi-yat-18-lira-yi-gordu-6176312>).